

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

А. БЕЛИЋ

УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

Г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у Љубљани, К. ЊИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у Београду, М. РЕШЕТАРА, проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив. у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф. Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Скопљу, ФР. ИЛЕШИЋА, проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША, проф. Унив. у Љубљани, и Х. БАРИЋА, проф. Унив. у Београду.

БЕОГРАД. 1921.

КЊИГА II, СВ. 3—4.

15. Trije prispevki k zgodovini slovenskega pismenstva v 16. stol.

1. **Kdaj je izšla prva slovenska knjiga?** O knjigi *Catechismus. In der Windischen Sprach (etc.) durch Philopatridum Illyricum (etc.)*. Gedruckt in Sybenburgen durch den Jernej Skuryaniz (nac. bibl. na Dunaju sign. 18, Z 44) je Trubar pozneje jasno rešil vprašanje treh podatkov, ki jih je prvotno zamolčal ali napačno navedel: da je to prva tiskana slovenska knjiga (Trubar, Register 1561, B 3a); da je njen avtor on sam (Trubar, Novi test. I, 1557, nem. posvetilo); da jo je natisnil Ulrich Morhart v Tübingenu na Wirtemberskem (Trubar: Register 1561; Celi novi test. 1582, posvetilo). Samo vprašanje letnice je Trubar s poznejšimi izjavami bolj zmedel kakor pa razčistil.

V poznejših Trubarjevih tiskih meri namreč na ta katekizem več letnic. V „pričovanju“ k pesmarici 1567. l., ki se nam je ohranilo v poznejših pesmaricah, piše namreč Trubar, da je dal natisniti katekizem, „ene cilu mahine buquice pres muiga Imena“, pred 20 leti, torej 1547. l. — V posvetilu k Celemu novemu testamentu z dne 1. maja 1582. trdi, da ni bilo 34 let poprej v slovenščini še niti pisma niti registra, nikar še le knjige. Po tem računu pridemo s prvo slovensko knjigo v 1548. l. — V istem posvetilu z dne 1. maja 1582. pa tudi zatrjuje, da so se natisnile vse njegove knjige, torej tudi prva = naš katekizem, v Tübingenu po naklonjenosti wirtemberskega vojvode Kristofa. Kristof pa se je vrnil na Wirtembersko ter prevzel vlado šele po smrti očeta Ulrika, ki je umrl 6. novembra 1550. l. Po tem računu bi bil za naš katekizem 6. november 1550. terminus ante quem non. Z isto letnico pa je operiral Trubar v tej zvezi tudi v posvetilu k I. delu novega testamenta z dne 9. junija 1557., ko je javil, da je pred 7 leti poskusil slovenski pisati ter na robu še pripomnil, da se je natisnila prva slovenska knjiga 1550. l. — Temu katekizmu pa veljajo po vsej priliki tudi sledeče besede v Trubarjevem Katekizmu z dvejma izlagama iz 1575. l.: „... kaj vsaka beffeda vti Veri inu vtimu Ozhanashu vsebi dershi, tih istih kratko islago imate vtim Catechismi, Vuenih mahinih buquizah pred 19. leiti, pres muiga Imena drukane...“ (477). Katekizem „sano kratko fastorno Islago“ je izšel sicer tudi 1555. l., toda ne čisto brez Trubarjevega imena, ker so pod slovenskim predgovorom podpisani: N. V(ergerij). T(rubar). Tako pa pridemo s prvo slovensko knjigo celo v 1556. l.

To nesoglasje v navajanju letnic, izmed katerih je zadnja nedvomno napačna, tudi, če je mislil Trubar ž njo „Catechismus. V slovenskim Jesiku“, je gotovo glasen opomin, da mora biti človek pri operiranju s Trubarjevimi letnicami previden, ker Trubar po vsej priliki ni imel tukaj take akribije, da bi vedno zaslužil našo vero. Vendar je pa precej verjetno, da so nastale prve tri letnice na ta način, da je imel Trubar ob vsaki drugo fazo nastajanja prve slovenske knjige v mislih.

O tem, kako bi se dala slovenščina pisati in čitati in kako bi se mogla biblija prevesti v slovenski in hrvaški jezik, je razmišljal Trubar že v času, ko je bil na videz še katoliški duhovnik med Slovenci (prim. dotično njegovo trditev v posvetilu Nov. test I, fol. a 2a), torej še pred oktobrom 1547. l. (prim. inkviz. prot., Mittheilungen d. hist. Ver. f. Krain 1864, 4). — Ko je moral iz domovine končno pobegniti ter se ustavil, po vsej priliki v prvi polovici 1548. l., v Nürnbergu, nato pa dobil, menda še v istem 1548. l., cerkveno službo v bližnjem svobodnem Rothenburgu ob Tauberi (prim. Andreae, Leichenpredig Truber 51), kjer je ostal tik pod 26. maj 1551. (prim. dokaze v Časopisu za slov. jez., knjiž. in zgod. II, 115), je idejo o pismenosti slovenskega jezika realiziral ter priredil za tisk prvi slovenski tekst: katekizem, ki pa po prvotni zasnovi še ni imel niti pesmi niti prevoda Flacijeve pridige De vocabulo fidei, ampak samo to, kar sega danes v tiskani knjigi do 143. strani ter ima tudi svoj formalni običajni zaključni tekst (pagovor čitatelju, seznam tiskovnih pomot, navedbo „kraja“ in „tiskarja“). Gotovo je končal rokopis še v Rothenburgu ter od tukaj skušal, da ga natisne v bližnjem Nürnbergu in v Schwäbisch Hall. Ker pravi sam, da sta mu preprečila to namero superintedenta obeh tiskaren z ozirom na določbe interima, dobimo za Trubarjevo iskanje tiskarne terminus ante quem non: 15. maj 1548. Mogoče bi pač bilo, da bi bil končal Trubar rokopis še 1548. l. ter še tega leta začel iskati tiskarno, posebno podpreti se pa ta podmena ne da. — Cerksenopolitične razmere na Wirtemberskem govorijo za pravilnost Trubarjevega namigavanja, da je po ponesrečenih poskusih v Nürnbergu in v Schwäbisch Hall, tudi v Tubingi mogel dobiti tiskarno za svoj katekizem šele potem, ko je prišel na vlado vojvoda Krištof, torej po 6. novembru 1550. Letnica 1550 v Trubarjevih podatkih bi mogla torej v najboljšem slučaju veljati času, ko je šel rokopis za prvo slovensko knjigo v tiskarno Ulrika Morharta: novembra—decembra 1550. Potem je pa skoraj izključeno, da bi se bila knjiga 1550. l. tudi dotiskala. Trubar sam je živel ves čas, ki prihaja tukaj v poštev, razmeroma daleč od tiskarne: tik pod 26. maj 1551. v Rothenburgu, nato menda nekaj časa v Schwäbisch Hall, od junija ali od prvih tednov julija naprej v Kemptenu, kamor je prišel za pastorja (prim. že citir. ČJKZ II, 115). Korekture zato ni opravljal sam, ampak jo je prepustil tiskarju in nekemu „krščanskemu pridigarju“ (Jakobu Andreae v Göppingenu?), izmed katerih ni razumel nobeden niti besedice slovenski (Novi test. I, 1557, posvetilo). Po vsej priliki pa je dobil Trubar iztiskane pole pred oči, ko je došel tisk do 142. strani, bodisi, da so se mu poslale v njegovo bivališče, bodisi, da je bil osebno v Tübingenu: pagovor čitatelju na 142.—143. strani in pa seznamek tiskovnih pomot pred navedbo „kraja“ in „tiskarja“ na 144. strani je dodal nedvomno Trubar sam na podlagi lastnega čitanja prejšnjih tiskanih strani. Ko so bili ti podatki in dodatki že nntiskani ali vsaj

že v tiskarni, se je Trubar še odločil, da pridruži h katekizmu v prozi še katekizem v verzih in pa prevod Flacijeve pridige *De vocabulo fidei*. Prevod pridige pred 1. majnikom 1549. ni mogel nastati, ker ima predgovor k latinskemu originalu ta datum. Naslovni list se nanaša sicer tudi na pesmi in pridigo, to se pa da pojasniti tako, da se tisk knjige ni začel s sedanjim naslovnim listom. Morda je kako tudi okoliščina s tem v zvezi, da se začenja numeracija knjige šele s 16. listom. Da bi se bilo moglo izvršiti vse to še 1550. l. v času od 6. novembra sem, se mi zdi z ozirom na takratne prilike čisto nemogoče: po vsej priliki je prišla torej prva slovenska knjiga na knjižnji trg v resnici šele 1551. l., morebiti šele v času, ko je bil njen avtor že v Kemptenu.

Vsekakor letnica 1550 za tisk prve slovenske knjige ni tako nemajno izpričana, kakor se v literarnih zgodovinah in bibliografijah, katerih avtorji so prezrli, da veže Trubar ssm tisk te knjige tudi z drugimi letnicami, ne samo z letnico 1550, splošno trdi.

2. Ta prvi psalm shnega trijemi islagami, 1579, (brez imena kraja in tiskarja, na koncu:) Shkurianez inu kukouez sgurana inu dulana Crainzalta slushila. Tisk s temi podatki v vseučiliski biblioteki v Tübingenu (signatura Gi 377), o katerem sta pisala Elze (Jahrbuch d. Ges. d. Gesch. des Prot. in Österreich: 1884, 25—6; 1893, 100) in pa Ilešič (Trubarjev zbornik = Zbornik Mat. Slov. 1908, 245—250), je ena najzanimivejših publikacij slovenske protestanske dobe.

Na videz gre res za 1. psalm: njega prozaični prevod stoji na čelu, potem sledijo pod nadpisi iz cerkvene retorike njega tri razlage v verzih: I. paraphrasis; II. explicatio; III. allegoria. Pod to retorično-eksegetično odejo pa se skriva popopran obračun s „papežniki“ (II, 1; III, 5), „hudimi neverniki“, „vernih sovražniki“ (I, 5), pristaši „Antikruštuševimi“ (II, 5), med njimi zlasti z dvema predstavnikoma katoliške hijerarhije na Kranjskem, na katera se naravnost s prstom kaže. Predstavljata se namreč „Polidor(.) Merčenič“, ki „pravega krščenika“ „zlu oblagajo“ (II, 6), oziroma „v krajni . . . en papežnik“, ki „se je z mašnjimi brati naprej vzel, vse verne rezegnati“, „Mercina je njega ime“, ki v „vseh žlaht grejhih prebiva“ ter „sebi sto Platousko (= Pilatuževo?) družbo pekal s pravdo (= po pravici) zadobiva“ (III, 7—8). Moža, proti katerima je bila puščica izprožena, sta se klicala: Polidor pl. Montagnana (= Polidor) in pa Matija Mercina (Merzhenik, Merzina). Montagnana je bil župnik v Krškem in na Laškem. Na Krškem je imel vikarja, sam je pa župnikoval na Laškem kot patrijarhov arhidijakon za Štajersko, dokler ni bil 22. februarja 1578. imenovan za administratorja v Admontu ter se preselil tje (Slekovec, Zgod. zbornik 1895, 438). Matija je bil vikar v Kranju (Dimitz, Gesch. Krains III, 72—3). Oba sta bila vneta katoliška agitatorja. Montagnana se je 1576. l. radi vere z neko Zefo Kralnik baje celo pretepal, na Mercino pa so bili kranjski

protestanti v tistih dneh še posebno hudi, ker so mu pripisovali krivdo, da se je okoli srede 1578. l. začela energična akcija za izgon predikanta Knafnja in pa za odstavitev lutrovskega mestnega sodnika v Kranju. Proti tema dvema mogočnima faktorjema se obračata torej 2. in 3. razlaga. Jezik vseh treh razlag je živokrepek, verzifikacija precej spretna.

Dočim je polemično ozadje brošurice jasno, je treba vsa bibliografska data, izvzemši letnico, šele dognati.

Odgovoriti moram na vprašanje, ali sem obseg brošurice zgoraj pravilno označil in ali ne spada k njej še kaj več.

Naš tekst je namreč skupaj vezan s tremi drugimi pesenskimi teksti. Njih zaporednost je sledeča: 1. Trubarjeva pesmarica iz 1574. l.; 2. *Ta prvi psalm*; 3. Trubarjeve duhovske pesmi iz 1575. l. Knjigo je vezal v novejšem času „Carl Pflick, Buchbinder in Tübingen“ (notica v knjigi). Gre za 2 lista z nadpisom: *Completa / Vezherna Molitou, P. Truberia*, pod katerim se nahaja osmerokitična pesem: *Criste, ki si Imenovan*, opremljena z notami ter na koncu z beležko: „Finis“. Ta Trubarjeva pesem je privezana v tubinškem primerku naši brošurici s prvim psalmom in njega tremi izlagami. Ista Trubarjeva kompleta pa se nam je ohranila še v enem primerku, kjer je pa privezana Trubarjevim Trem duhovskim pejsnim iz 1575. l. (prim. v nac. bibl. na Dunaju pod sign. 360057-A M. S.; ponatis: Mantuani, Cerkv. Glasbenik 1908). Primerjanje tubinških in dunajskih listov s kompleto nas prepriča, da gre za eden in isti tisk. Odgovoriti je torej treba na vprašanje, ali se je natisnila Trubarjeva kompleta 1575. l. kot dodatek k Trem pejsnim ali pa 1579. l. kot dodatek k Prvem psalmu. Ta odgovor nam pomore dati primerjanje papirja in tipov v dveh listih s kompleto — s papirjem in tipi Treh duhovskih pejsni na eni in Prvega psalma na drugi strani: dočim se v Trubarjevih Treh duhovskih pejsnih 1575. l. niti papir, niti črke, niti razdelitev prostora ali notni sistem od obeh listov s Trubarjevo kompleto ne razlikuje je v Prvem psalmu ž njega tremi izlagami ravno narobe: štirje listi Prvega psalma kažejo drugačen papir, drugačne črke, drugačno razdelitev prostora in drugačen notni sistem kakor pa tista dva lista s Trubarjevo kompleto. Iz tega sklepam, da spada Trubarjeva kompleta k Trem duhovskim pejsnim iz 1575. l., kakor je to v dunajskem primerku, dočim je prišla v tubinškem primerku v zvezo s Prvim psalmom po pomoti, bodisi, da se je zmotil knjigovez, bodisi, da se je zmotil tisti, ki je stvar za knjigoveza priredil. Prvi psalm ž njega tremi izlagami iz 1579. l. obsega torej samo 4 liste z gorenjo vsebino.

Dalje je treba poiskati pravo ime avtorja oziroma odgovoriti na vprašanje, kdo sta Škurjanec in Kukovec.

Imeni: Škurjanec in Kukovec sta med literarnimi, cerkvenimi ali šolskimi činitelji slovenskih protestantov okoli 1579. l. čisto nepoznani.

Gre torej gotovo za psevdonom, oziroma psevdonima. — Izledek raziskovanja tekstovne odvisnosti je sledeči: 1. Tekst prvega psalma v naši brošurici je od Trubarjevega prevoda 1566. l. bolj joddaljen nego pa Dalmatinov prevod v bibliji; napisati bi ga bil mogel nekdo, kibi se Trubarjevega prevoda 1566. l. le temno spominjal, ali pa nekdo, ki je hotel Trubarjev prevod-namenoma izpreminjati. 2. Paraphrasis, ki so ji dodane tudi note, se nahaja v pesmarici 1579. l. brez imena prevajalčevega ter z nadpisom: Psalmus I. vti vishi: In dich hab ich gehoffet Herr oder: Wer hier das Elend bawen will (= Čerinova zbirka protest. slov. pesmi v Trubarjevem zborniku št. 36). V pesmarici 1584. l. ima nadpis: Psalmus I. Beatus vir qui non abiit, etc. Per Truberum; njena melodija 1584. l. ni istovetna z melodijo v izdaji 1579. l. ampak = melodiji: Wer hie das Elend bawen will; vse to velja tudi za izdajo v pesmarici 1595. l. 3. Explicatio in allegoria se v poznejše pesmarice nista sprejeli. Edini, čigar ime se veže vsaj z enim teh tekstov, je torej Trubar. — Da bi bilo sodelovalo pri tem delcu več avtorjev, se mi zdi izključeno. Delce nosi vse znake enotne koncepcije in že ta enotna koncepcija kaže, da mora biti ali Trubar avtor vseh delov tega polemičnega letaka, ali pa je — v pesmaricah 1584. in 1595. l. druženje Trubarjevega imena s parafrazo iz naše brošurice pomota. — Kdor si ogleda spretno verzifikacijo našega letaka in pa pesmarico iz istega 1579. l., kjer je zastopano vse, kar je umelo takrat na protestanski strani delati slovenske verze, ta si more staviti le eno alternativo: ali je avtor našemu letaku Dalmatin, ali pa Trubar. Stvari teh dveh prvakov pa se med sabo lahko razločujejo, ako ni imel eden redakcije nad drugim, kakor jo je imel n. pr. v Treh duhovskih pejsnih Trubar nad Dalmatinom. Prvi psalm ž njega tremi izlagami pa ima od začetka do konca znake Trubarjeve in ne Dalmatinove redakcije: koker (I, II, III), prou (II, III), mui (II), tui (II), tuio (III), suim (II), fuio (III). „Nam“ (III; mesto pričakovanega „nom“) ne prihaja v poštev, ker se rabi za rimo s „sam“. Avtor in korektor celega letaka ni torej nihče drugi kakor Primož Trubar sam.

Ta ugotovitev pa pomeni obenem že tudi ugotovitev tiskarne. Ker so tiskane v našem letaku tudi note, tiskarna Joaneza Mandeljca ne prihaja v kombinacijo. Mandeljčeva tiskarna namreč not ni imela, zato se je natisnila v Ljubljani istega 1579. l. tudi nova izdaja slovenske protestatske pesmarice brez not. Naš letak se je natisnil torej tam, kjer so se natisnile tudi vse druge Trubarjeve stvari: v tiskarni Ulrika Morharta v Tübingenu.

Momenti, ki si tukaj na videz nasprotujejo, se dajo spraviti med sabo v sklad.

V istem bojevitnem razpoloženju, v katerem je napisal Trubar 1575. l. velegresivni katekizem z dvejma izlagama, za Tri duhovske pejsni pa „Te cerkve božje zuper nje sovražnike tožbo inu molitou“ (= Čerin št. 45), je napisal nekaj let pozneje polemični letak proti Montagnani

in Mercini. Rekel bi, da je nastal letak v 1578. l.; vsekakor je koncipiral Trubar verze proti Montaguani v času, ko še ni vedel, da zapusti ta Slovence ter se preseli v Admont. Radi osebne osti se je skrnil za psevdonima, za dva pač raditega, ker je šlo za dva nasprotnika. Sled za sabo je hotel čisto zabrisati, zato je tudi tekst prvega psalma tako-rekoč iznova prevel. Letak je izšel pred pesmarico 1579. l. ter prišel v Ljubljano po vsej priliki, ko se je ravno sestavljala pesmarica. Prireditelj nove izdaje pesmarice je prevzel iz letaka v pesmarico edino to, kar je sodilo v oficialno pesmarico, namreč parafrazo. Psevdonima pri tem ni razkril ter pustil pesem brez imena avtorjevega, ker je pač vedel, da hoče ostati Trubar še v zatišju. L. 1584. pa je bila afera z letakom že pozabljena, zato je Dalmatin tudi imenoval sedaj avtorja parafraze s polnim imenom.

Izsledki prof. Ilesiča, ki zlasti ni imel prilike, da bi primerjal med sabo oba primerka Trubarjeve komplete, so mojim ugotovitvam deloma ravno nasprotni: Trubarjevo kompleto veže s Prvim psalmom in njega tremi izlagami ter govori na tej osnovi o nenotnosti v vnanji opremi in vsebini knjižice ter o dvojni priobčitvi komplete 1579. l. (247); o prevodih 1. psalma v psalterju 1566. in v naši knjižici meni, da „se krijeta“ (246); v „Škorjancu“ in „Kukovcu“ vidi avtorja eksplikacije in alegorije ter dve med sabo in od Trubarja različni osebi (247), živeči ne na Wirtemberškem ampak v domovini, pri čemer namiguje, da bi magla biti to Knafelj in Weixler (249); „dvom mu raste, jeli je knjižica izšla v Tübingenu kakor misli Elze“, ter stavi vprašanje: „V Ljubljani?“ (249); zaporednost in zvezo s Trubarjevimi pesmaricami si predstavlja tako, da bi bila izšla najprej Pesm. 1579. l. s Trubarjevo razlago I. ps. in njegovo večerno molitvijo, kmalu potem pa Ta prvi psalm s tremi izlagami, pri čem bi bila vzela zagónetna ptiča Škorjanec in Kukovec iz pesmarice v svojo knjižico Trubarjevi „prvo izlago prvega psalma“ in „Večerno molitev“.

3. Kdo je priredil 4. izd. slovenske protest. pesmarice: Ta celi Catehismus (i. t. d.). V Lublani, Jansh Mandelz, 1579? O osebi prireditelja te pesmarice, katere edini primerek se nahaja v kraljevi biblioteki v Kopenhagnu (sign. Krainisch K. 1579), se je že to in ono ugibalo in suponiralo, a brez oslona na razbor vsebine in razbor redakcije. Mimogrede se je zabeležilo, da se je pesmarica izdala „pod nadzorstvom takratnega ljubljanskega superintendenta M. Krištofa Spindlerja in ob sodelovanju Jurija Dalmatina“ (Elze, Jahrbuch GGPÖ 1884, 28). Najčešče se je predpolagalo, da je priredil pesmarico Trubar sam (Kopitar, Gramm. 449; Dimitz, GK III, 184; Radics, Archiv f. Heimatskunde [Schumi] II, 131; Wester, Lj. Zvon 1896, 762; Ilesič, Trub. zbornik 238; i. t. d.); s to verzijo je v zvezi druga, da bi bila izdala pesmarico „Trubar in Dalmatin“ (Grafenauer, Kratka zgod., 1. izd. 51, 2. izd. 69).

Pesmarica prinaša izmed spremljajočih tekstov Trubarjevo posvetilo z dne 24. aprila 1567. in pa Trubarjevo „pričovanje“ o cerkveni pesmi, ki je nastalo po vsej priliki tudi že 1567. l. Oba ta teksta se nahajata tudi v pesmarici 1574 l. Pesmi se nahaja v pesmarici 60 — ne 62, kakor poroča Elze (JGGPÖ 1884, 28) in za njim Čerin (Trubarjev zbornik 131); razen tega vsebuje pesmarica tudi 3 prozajične cerkvene tekste. Iz dosedanjih opisov tega unika, kolikor slonijo sploh na avtopsiji (Elze, JGGPÖ 1884, 28—9; Ilešič [na osnovi Hubadovih rokop. beležk], Trub. zbornik 239), ni mogoče dobiti podlage za določitev zveze te pesmarice z drugimi pesmaricami protestantovske dobe. Če vzamemo za osnovo najboljše razpravo o slovenskih pesmih te dobe, namreč Čerinove „Pesmi slovenskih protestanskih pesmaric . . .“ (Trubarjev zbornik = Zbornik Mat. Slov. 1908), kjer pa naša pesmarica ni uporabljena, potem dobimo za pesmarico 1579. l. sledeče Čerinove številke, pri čemer se pa oziram na zaporednost tekstov v pesmarici iz 1579. l.: 1, 3, 2, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14, „Litania ali gmajn molitou“ (= takozv. „Litania Tubinska“ in pesmarice 1574, str. 54—67, ki je v pesmaricah 1584. in 1595. l. ni več in je zato tudi Čerin nima), 17, 104, 105, 106, 15, 19, 72, 20, 21, 73, 78, 24, 26, 82, 27, 85, 29, 30, 31, 86, 32, 33, 35, 64, 67, 36, 89, 37, 90, 91, 40, 41, 42, 43, 45, 92, 46, 93, 48, 49, 50, 51, 52, 94, 53, 55, 57, 65, 59, 61, 62, 63.

Kot avtorji so navedeni k posameznim pesnim z imenom: Trubar (Čerinove št. 1, 2, 3, 5, 8, 9, 11, 17, 19, 20, 27, 29, 30, 31, 32, 35, 37, 43, 45, 50, 61, 64, 85), Dalmatin (Čerinove št. 12, 14, 24, 40, 41, 42, 48, 51, 52, 53, 55, 57, 59, 62, 63, 65, 78, 93), Krelj (Čerinove št. 6, 15, 33, 46, 49, 67, 89, 90, 92, 94), Klinc (Čerinova št. 21) in Schweiger (Čerinove št. 73). Dva teksta sta sedaj brez imena, a ime avtorjevo se da določiti s pomočjo pesmarice 1574. l., kjer se pripisujeta Trubarju („Litania Tubinska“, ki je v Čerinu ni, in pa Čerinove št. 26). Trije teksti v prozi so sedaj kakor tudi v prejšnji in v poznejših pesmaricah brez avtorjevega imena, toda potekli so iz peresa Trubarjevega, ker se nahajajo že v prvi slovenski knjigi (Čerinove št. 104, 105, 106). Končno je ena pesem v pesmarici 1579. l. brez avtorjevega imena, ki je Trubarjeva, ker se mu pripisuje v obeh poznejših pesmaricah (Čerinova št. 36; glej 2. našo razpravo). Tako ostane res anonimnih le 3 pesni, ki so pa vse označene za stare (Čerinove št. 72, 82, 86).

Misel, da je priredil izdajo pesmarice 1579. l. eden izmed omenjenih avtorjev pesmi, se vsiljuje sama ob sebi. Pesmi ki poprej niso bile tiskane, nima tukaj Trubar nobene, Krelj ima eno (Čerinova št. 94), Dalmatin jih ima 10 (Čerinove št. 12, 14, 24, 51, 55, 57, 59, 62, 63, 65). Ker je bil Krelj že davno mrtev, bi govorilo že 10 novih pesmi Dalmatinovih za pravilnost teze, da je pesmarico 1579. l. privedil Dalmatin. Proti Trubarju in za Dalmatina pa govori izrečno tudi jezikovna

redakcija, ki je skozi Dalmatinora in ne Trubarjeva: ali, kakor, prau, svoj, svojiga, nam i. t. d.

Sklepam torej, da je priredil pesmarico 1579. l. v Ljubljani Dalmatin sam brez vsakršnega sodelovanja Trubarja iz daljnega Derendingena. Za osnovo je vzel dotakratne tiskane pesmi, katerin je dodal svoje nove in eno novo Kreljevo, ki je bila pač v rokopisu pristopna v ljubljanski slovenski protestantski občini.

Ljubljana.

Fr. Kidrič.

16. Etimološke bilješke.

1. Slovenački „komaj“.

Slovenački prilog *kōmaj* „*vix, aegre, non facile*“, u Goričkoj „*demum, denique*“ tumačio je Miklosich („*Etym. Wörterbuch*“, 1886, p. 147a) kao pozajmicu iz stgn. *chūmo*, srgn. *kūme* (= ngn. *kaum*) „*jedva*“. Njegovo mišljenje primili su i svi drugi, koji su o tom adverbu pisali, i zato su ga nekoji pisci-puriste zamijenili prilogom *jedva*.

A budući da u starim pozajmicama slovenskim iz njemačkog jezika nikada ne odgovara slov. o njemačkom *ū*, dugo naglašenome, ja držim, da je naš prilog slovenskog izvora, i to iz *tkoma*. Miklosich, „*Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*“ (1862—1865), 1017 daje: *тѣкома* „*solum*“, *тѣкомо* „*solum*“ s variantom *тѣкомо* iz Mihanovićeve „*Krmče*“ iz 13. vijeka.¹⁾

Ova bi riječ glasila slovenački prvobitno *tkoma*, a to bi se izgovaralo u Dolenjskoj *tkuma*, kao što se izgovaraju prilozi *strahōma*, *skakōma*, *skopōma* u istom dijelu Kranjske: *strahūma*, *skakūma*, *skopūma*. Pošto je glasovni skup *tk-* u početku riječi Slovjencima na zapadu protivan, izgovaralo se je *kōma*, kao što imamo *kati*, *kawc*, *Kalčič*, *Kavčič*²⁾ u mjesto književnih: *tkati*, *tkalec*, *tkalčič*. A napokon primio je naš prilog još na kraju onaj omiljeli *-j*, koji karakteriše sve naše adverbe, koji se svršuju vokalom *a*: *včera-j*, *zgodaj-j*, *vekoma-j*, *sedaj-j* ili *zda-j*, *keda-j* i. t. d. Tako smo dobili *kōmaj*.

U semaziološkom pogledu ne čini poteškoće prijelaz značenja „*samo, solum, tantum*“ k značenju „*jedva, vix*“, odnosno „*istom, demum*“ (u Goričkoj).

Ako je ovo moje tumačenje slovenačkog priloga pravo, onda bi isto moglo da vrijedi i za srbohrv. *kōmāj* „*jedva*“ u Hrvatskoj, *kōma* u Lici, *komaj* „*paene*“ u Vranjskom okrugu južne Srbije, *kumaj* „*jedva*“ kod Bogišića 46, 371, zatim za bugarski *tkomaj*, *komaj* „*paene, circiter*“ (sr. „*Akad. Rječnik Hrv. ili Srpskoga jezika*“, V, 235a; „*Archiv*

¹⁾ *tkōma*, -*mo* je od korijena *tk-*, koji je u *tknqti*, kao što *mimo* od *mi-* (*minqti*).

²⁾ Prezime u Kranjskoj.